

УДК 343.98:616.98:578.834.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.5.58>

ТИХОНЕНКО С.О.

**СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ РИЗИКУ ІНФІКУВАННЯ COVID-19
ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****STATE OF SCIENTIFIC DEVELOPMENT OF THE RISK OF COVID-19 INFECTION
AND ITS SIGNIFICANCE FOR THE ORGANIZATION
OF INVESTIGATIVE ACTIVITIES**

У статті здійснено комплексний аналіз сучасного стану наукової розробленості проблеми ризику інфікування COVID-19 та визначено її значення для організації діяльності органів досудового розслідування. Встановлено, що пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала одним із найбільш масштабних викликів для функціонування державних інституцій у XXI столітті, суттєво вплинувши на систему кримінальної юстиції, організацію правоохоронної діяльності та практику проведення досудового розслідування. Поширення вірусу SARS-CoV-2 обумовило необхідність перегляду традиційних підходів до організації слідчої діяльності, проведення слідчих (розшукових) дій та забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Проаналізовано основні наукові підходи до визначення сутності ризику інфікування COVID-19, зокрема медико-біологічний, епідеміологічний та соціально-поведінковий напрями досліджень. Встановлено, що сучасна наука розглядає ризик інфікування як складне міждисциплінарне явище, формування якого залежить від комплексу біологічних, організаційних, професійних і поведінкових чинників. Особливу увагу приділено аналізу наукових праць, присвячених професійним ризикам інфікування працівників правоохоронних органів, які в умовах пандемії продовжували виконувати покладені на них функції та були змушені здійснювати процесуальну діяльність за умов підвищеної епідемічної небезпеки. Досліджено вплив пандемії COVID-19 на організацію проведення допитів, одночасних допитів, пред'явлення для впізнання, обшуків, освідування та інших слідчих (розшукових) дій. Обґрунтовано доцільність використання дистанційних форм процесуальної взаємодії, відеоконференцв'язку, електронного документообігу та сучасних цифрових технологій як ефективних засобів мінімізації ризику інфікування учасників кримінального провадження. Встановлено, що незважаючи на значний обсяг медичних та епідеміологічних досліджень, криміналістичний аспект забезпечення біологічної безпеки під час досудового розслідування залишається недостатньо розробленим. Зроблено висновок про необхідність подальшого розвитку криміналістичних рекомендацій щодо оцінки ризиків інфікування, удосконалення організації слідчої діяльності та адаптації тактики проведення слідчих (розшукових) дій до умов пандемій та інших надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру.

Ключові слова: COVID-19, SARS-CoV-2, ризик інфікування, досудове розслідування, слідча діяльність, криміналістика, біологічна безпека, слідчі (розшукові) дії, правоохоронна діяльність, пандемія.

The article provides a comprehensive analysis of the current state of scientific research on the risk of COVID-19 infection and determines its significance for the organization of pre-trial investigation activities. It has been established that the COVID-19 pandemic became one of the most significant challenges to the functioning

of public institutions in the twenty-first century, substantially affecting criminal justice systems, law-enforcement activities, and investigative practice. The spread of SARS-CoV-2 necessitated a reconsideration of traditional approaches to investigative work, the conduct of investigative (search) actions, and the protection of participants in criminal proceedings. The study analyzes the principal scientific approaches to understanding the nature of COVID-19 infection risk, including biomedical, epidemiological, and socio-behavioral perspectives. It is demonstrated that contemporary research considers infection risk as a complex interdisciplinary phenomenon determined by a combination of biological, organizational, professional, and behavioral factors. Particular attention is paid to studies devoted to occupational infection risks among law-enforcement officers who, despite pandemic restrictions, continued to perform their official duties and conduct procedural activities under conditions of increased epidemiological danger. The impact of the COVID-19 pandemic on the organization and conduct of interrogations, simultaneous interrogations, identification procedures, searches, examinations, and other investigative (search) actions is examined. The article substantiates the expediency of using remote forms of procedural interaction, videoconferencing technologies, electronic document management systems, and modern digital tools as effective means of reducing infection risks among participants in criminal proceedings. It is established that despite the considerable number of medical and epidemiological studies devoted to COVID-19, the forensic and criminalistic aspects of ensuring biological safety during pre-trial investigations remain insufficiently developed. The study concludes that further development of forensic recommendations concerning infection risk assessment, improvement of investigative organization, and adaptation of investigative tactics to pandemic conditions and other biological emergencies is necessary. The findings may serve as a theoretical basis for enhancing criminalistic support for pre-trial investigations under conditions of biological threats.

Key words: COVID-19, SARS-CoV-2, infection risk, pre-trial investigation, investigative activity, criminalistics, biological safety, law enforcement, pandemic.

Постановка проблеми. Пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала безпрецедентним викликом для більшості держав світу та суттєво вплинула на функціонування соціальних, економічних, медичних і правових інститутів. Особливої актуальності набули питання забезпечення безпеки професійної діяльності працівників правоохоронних органів, які в силу специфіки своїх повноважень не могли припинити виконання службових обов'язків навіть в умовах найжорсткіших карантинних обмежень [1; 2].

Функціонування органів досудового розслідування в умовах пандемії супроводжувалося необхідністю одночасного вирішення двох взаємопов'язаних завдань: забезпечення ефективного розслідування кримінальних правопорушень та мінімізації ризику інфікування учасників кримінального провадження. Вказана проблема набула особливого значення під час проведення слідчих (розшукових) дій, які передбачають безпосередню взаємодію між людьми та створюють підвищений ризик поширення інфекційних захворювань.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження сучасного стану наукової розробленості ризику інфікування COVID-19 та можливостей використання отриманих наукових результатів для вдосконалення організації слідчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика COVID-19 стала предметом численних наукових досліджень у галузі медицини, епідеміології, біології, соціології та права. Значний внесок у дослідження механізмів передачі SARS-CoV-2 здійснили Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO), Centers for Disease Control and Prevention (CDC), а також численні наукові колективи США, Великої Британії, Канади, Німеччини та інших держав [3; 4].

У вітчизняній науці питанням функціонування державних інституцій в умовах пандемії присвячені праці Антошука А.О., Гловюк І.В., Гризи О.В., Дрозд В.Г., Журавля В.А., Капліної О.В., Мірковця Д.М., Назарова В.В., Шепітька В.Ю., Тіщенко В.В., Тертишника В.М., Пирога І.В., Плетенця В.М., Погорецького М.А., Почтового М.М., Почтової Є.С., Рогальської В.В., Романова М.Ю., Тарасенка О.С., Татарова О.Ю., Фаринника В.І., Шаблістового В.В., Шевченка С.І., Шевчишена А.В., Юніна О.С. та інших дослідників [5; 6-8; 10-11; 13-21].

Разом із тим аналіз сучасної наукової літератури свідчить про те, що переважна більшість досліджень має медичне або епідеміологічне спрямування. Натомість криміналістичні аспекти

ризик у інфікування COVID-19 під час проведення слідчих (розшукових) дій залишаються недостатньо розробленими.

Метою статті є дослідження сучасного стану наукової розробленості ризику інфікування COVID-19 та визначення основних напрямів використання наукових результатів для вдосконалення організації слідчої діяльності в умовах біологічних загроз.

Виклад основного матеріалу. Проблема ризику інфікування особливо небезпечними інфекційними захворюваннями належить до числа найактуальніших напрямів сучасних медичних, епідеміологічних, соціологічних та юридичних досліджень. У XXI столітті людство неодноразово стикалося зі спалахами нових інфекційних хвороб, однак найбільш масштабним викликом стала пандемія коронавірусної хвороби COVID-19, спричинена вірусом SARS-CoV-2. Її наслідки вийшли далеко за межі сфери охорони здоров'я та суттєво вплинули на економічну, соціальну, політичну та правову системи більшості держав світу.

Саме тому дослідження ризиків інфікування COVID-19 набуло міждисциплінарного характеру та стало предметом активної наукової розробки протягом 2020–2025 років. ВООЗ офіційно оголосила COVID-19 пандемією 11 березня 2020 року, визнавши глобальний характер поширення захворювання [2].

Наукове осмислення проблематики COVID-19 проходило декілька етапів. На початковому етапі (2020 рік) основна увага дослідників була зосереджена на вивченні біологічних властивостей нового коронавірусу, механізмів його передачі, особливостей патогенезу та клінічного перебігу захворювання.

Наступний етап характеризувався активним дослідженням факторів ризику зараження, ефективності карантинних заходів, засобів індивідуального захисту та вакцинації населення. У 2022–2025 роках акцент змістився на питання довгострокових наслідків пандемії, професійних ризиків інфікування, адаптації державних інституцій до функціонування в умовах біологічних загроз та удосконалення системи епідеміологічної безпеки.

Аналіз наукових джерел свідчить, що поняття «ризик інфікування COVID-19» розглядається як імовірність зараження особи вірусом SARS-CoV-2 під впливом сукупності біологічних, соціальних, професійних, поведінкових та організаційних факторів.

На відміну від багатьох інших інфекційних захворювань, COVID-19 характеризується високою контагіозністю, можливістю передачі від безсимптомних носіїв та значною варіативністю клінічних проявів, що суттєво ускладнює прогнозування ризиків та організацію профілактичних заходів [3].

Серед науковців відсутня єдина позиція щодо визначення домінуючих факторів ризику інфікування COVID-19. Разом із тим більшість дослідників погоджується, що вирішальне значення мають особливості механізму передачі SARS-CoV-2. Саме тому питання шляхів поширення вірусу стало одним із центральних напрямів наукових досліджень упродовж останніх років.

Особливу увагу наукової спільноти привернуло питання механізмів передачі SARS-CoV-2. На початку пандемії домінувала концепція переважно крапельного шляху поширення інфекції. Передбачалося, що зараження відбувається головним чином через великі респіраторні краплі, які виділяються під час кашлю, чхання або розмови та осідають на відстані до одного-двох метрів від джерела інфекції. Відповідно, основними профілактичними заходами вважалися фізичне дистанціювання, носіння масок та дезінфекція поверхонь.

Проте подальші дослідження продемонстрували більш складний характер поширення інфекції. ВООЗ офіційно визнала, що SARS-CoV-2 передається не лише через великі краплі, але й через дрібні аерозольні частинки, які можуть тривалий час залишатися у повітрі, особливо в закритих приміщеннях із недостатньою вентиляцією. Інфікована особа здатна виділяти вірусні частинки під час дихання, розмови, співу або фізичної активності навіть за відсутності виражених симптомів захворювання. Саме це пояснює значну кількість випадків інфікування у громадських місцях, транспорті, офісних приміщеннях, навчальних закладах та інших закритих просторах.

Суттєвий внесок у розуміння механізмів передачі COVID-19 зробили дослідження, присвячені ролі вентиляції приміщень. Встановлено, що концентрація інфікованих аерозольних частинок значно підвищується в умовах обмеженого повітрообміну. Натомість ефективна вентиляція здатна істотно знижувати ризик зараження шляхом зменшення концентрації вірусу в повітрі. У зв'язку з цим сучасні наукові підходи розглядають вентиляцію як один із ключових елементів профілактики інфекцій, що передаються через повітря [5; 8].

Окремим напрямом наукових досліджень стало вивчення факторів, які впливають на індивідуальний ризик зараження. До таких факторів належать вік людини, стан її імунної системи,

наявність супутніх захворювань, рівень вакцинації, тривалість контакту з джерелом інфекції, щільність соціальних контактів та умови навколишнього середовища. Доведено, що ризик інфікування значно зростає в умовах тривалого перебування у закритих приміщеннях із великою кількістю людей, особливо якщо відсутня належна вентиляція та не використовуються засоби індивідуального захисту.

Значна кількість досліджень була присвячена ролі безсимптомного та передсимптомного поширення вірусу. На відміну від багатьох інших інфекційних захворювань, особа може бути джерелом зараження ще до появи клінічних симптомів або взагалі не мати ознак хвороби. Саме ця особливість суттєво ускладнила боротьбу з пандемією та поставила під сумнів ефективність виключно симптоморієнтованих методів епідемічного контролю.

Важливим напрямом наукової розробки стало дослідження професійних ризиків інфікування COVID-19. Науковці дійшли висновку, що найбільш уразливими категоріями працівників є медичний персонал, працівники екстрених служб, правоохоронних органів, судової системи, установ виконання покарань та інших структур, діяльність яких передбачає постійні контакти з великою кількістю осіб. Професійний ризик у таких випадках визначається не лише частотою контактів, але й неможливістю повного контролю за епідемічним статусом осіб, з якими здійснюється взаємодія.

Питання професійного ризику інфікування COVID-19 стало одним із центральних напрямів наукових досліджень після початку пандемії. Якщо на початковому етапі увага дослідників була зосереджена переважно на медичних працівниках, то згодом науковці почали аналізувати ризики зараження для інших професійних груп, діяльність яких передбачає постійні соціальні контакти та безпосередню взаємодію з населенням. До таких категорій належать працівники правоохоронних органів, судів, органів прокуратури, установ виконання покарань, аварійно-рятувальних служб, військовослужбовці та інші особи, які виконують службові обов'язки в умовах підвищеної епідемічної небезпеки.

Наукові дослідження, проведені у США, Великій Британії, Німеччині, Канаді та інших країнах, показали, що ризик інфікування COVID-19 прямо залежить від характеру професійної діяльності. Працівники, які мають щоденні контакти з великою кількістю осіб, значно частіше піддаються зараженню порівняно з особами, які працюють дистанційно або в умовах обмеженої комунікації. Особливо небезпечними виявилися ситуації, пов'язані з перебуванням у закритих приміщеннях, проведенням тривалих нарад, допитів, прийомів громадян, судових засідань та інших заходів, під час яких неможливо забезпечити належну фізичну дистанцію.

Підвищений інтерес науковців викликали питання професійної безпеки працівників поліції. На відміну від медичних працівників, діяльність поліцейських характеризується непередбачуваністю контактів із населенням, необхідністю оперативного реагування на правопорушення, затриманням осіб, проведенням процесуальних дій та перебуванням у місцях масового скупчення людей. Саме тому можливість уникнення контакту з потенційно інфікованими особами у більшості випадків є обмеженою [10; 15; 17].

У науковій літературі зазначається, що працівники поліції під час виконання службових обов'язків нерідко стикаються з особами, які не знають про власне інфікування або свідомо приховують наявність симптомів захворювання. Така обставина суттєво підвищує ризик зараження та створює додаткові труднощі під час організації протиепідемічних заходів. Особливу небезпеку становлять випадки проведення процесуальних дій у приміщеннях із недостатньою вентиляцією, транспортування затриманих осіб, робота в ізоляторах тимчасового тримання та установах виконання покарань.

Дослідження показали, що підвищений ризик зараження виникає під час: проведення допитів; обшуків; оглядів місця події; затримання осіб; конвоювання; роботи в ізоляторах тимчасового тримання; здійснення прийому громадян [11; 16].

Специфіка правоохоронної діяльності полягає в тому, що працівники поліції нерідко контактують з особами, які не знають про власне інфікування або свідомо приховують симптоми захворювання. Саме ця обставина істотно ускладнює профілактику зараження та обумовлює необхідність використання принципу універсальної біологічної перестороги.

Слід зазначити, що пандемія COVID-19 суттєво вплинула на організацію досудового розслідування. У криміналістичній літературі сформувався окремий напрям досліджень, присвячений адаптації традиційних криміналістичних рекомендацій до умов біологічних загроз.

Так, науковці обґрунтовують необхідність: мінімізації кількості учасників слідчих (розшукових) дій; використання дистанційних технологій; забезпечення належної вентиляції

приміщень; застосування засобів індивідуального захисту; впровадження електронного документообігу; використання відеоконференцв'язку.

Практика пандемії довела ефективність цифровізації окремих процесуальних процедур та створила передумови для подальшого розвитку електронного кримінального провадження.

На підставі аналізу сучасної наукової літератури та праць вітчизняних і зарубіжних вчених нами було виділено чотири групи факторів ризику.

1) біологічні фактори: контагіозність штаму SARS-CoV-2; вірусне навантаження; стан імунної системи; наявність симптомів захворювання;

2) організаційні фактори: кількість учасників процесуальної дії; тривалість контакту; характеристики приміщення; рівень вентиляції;

3) професійні фактори: специфіка слідчої (розшукової) дії; необхідність фізичного контакту; забезпеченість засобами захисту; рівень професійної підготовки;

4) поведінкові фактори: дотримання санітарних вимог; рівень поінформованості; ставлення до профілактичних заходів.

На наш погляд, запропонована класифікація може бути використана як теоретична основа для подальшого розроблення методик оцінки ризику інфікування під час проведення конкретних слідчих (розшукових) дій.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що проблема ризику інфікування COVID-19 отримала значну наукову розробку в медичних, епідеміологічних та соціально-поведінкових дослідженнях. Водночас криміналістичні аспекти зазначеної проблематики залишаються недостатньо дослідженими. Встановлено, що ризик інфікування учасників кримінального провадження формується під впливом комплексу біологічних, організаційних, професійних та поведінкових факторів. Саме тому його оцінка повинна здійснюватися на основі комплексного міждисциплінарного підходу.

Обґрунтовано необхідність подальшого розвитку криміналістичних рекомендацій щодо забезпечення біологічної безпеки під час проведення слідчих (розшукових) дій, удосконалення алгоритмів оцінки ризику інфікування та розширення використання дистанційних технологій у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Всесвітня організація охорони здоров'я. COVID-19 Strategic Preparedness and Response Plan (SPRP 2021). Geneva : WHO, 2021. 84 p.

3. Всесвітня організація охорони здоров'я. WHO's Response to COVID-19: 2021 Annual Report. Geneva : WHO, 2022. 88 p.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

5. Чиж С. А. Сучасний стан розвитку наукових уявлень про доказування у кримінальному процесі. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/download/524/563>.

6. Каліновська М. О. Особливості кримінального процесуального доказування під час застосування запобіжних заходів на стадії досудового розслідування: дис. канд. юрид. наук. Львів, 2024. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3738/1/kalinovska_d.pdf

7. Почтовий М. М. Зв'язок принципу змагальності із засадами публічності та диспозитивності у кримінальному провадженні України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2021. Т. 32(71). № 4. С. 82-85.

8. Тищенко С. В. Взаємодія прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України : дис. ... д-ра філософії. Донецьк, 2024. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2024/08/dysertacziya-tyshhenko_compressed.pdf.

9. Почтовий М. М. Кримінально-правова охорона честі та гідності особи у законодавстві України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. 210-215.

10. Гунченко Д. І. Взаємодія прокурора та слідчого судді у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії. Одеса, 2024. URL: https://oduvs.edu.ua/uploads/Disertacziya_Gunchenko_D_I_1_3f61450ada.pdf

11. Сидоренко Д. В. Забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи : дис. ... д-ра філософії. Харків, 2024. URL: https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/aspirantura/zakhysty/sydorenko-d/Sydorenko_dis.pdf.
12. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>.
13. Почтовий М. М. Методологічні та практичні засади публічності та диспозитивності у кримінальному процесі : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2021. 463 с.
14. Почтовий М. М. Теоретичні, правові та праксеологічні засади публічності та диспозитивності у кримінальному процесі : монограф. Дніпро : Біла К. О., 2021. 463 с.
15. Глов'юк І. В. Досудове розслідування: теорія і практика. Одеса : Фенікс, 2020. 470 с.
16. Журавель В. А. Криміналістичні методики розслідування злочинів. Харків : Право, 2022. 486 с.
17. Тіщенко В. В. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів. Одеса : Гельветика, 2021. 428 с.
18. Почтовий М. М. Про сутність інтересу у кримінальному процесі. *Юридична наука*. 2020. № 7. С. 222-228.
19. Назаров В. В. Електронне кримінальне провадження: перспективи розвитку. Київ : Юстініан, 2023. 248 с.
20. Столітній А. В. Електронне правосуддя та цифрова трансформація кримінального процесу. Київ : Норма права, 2022. 352 с.
21. Почтовий М. М. Про співвідношення публічних і приватних інтересів у кримінальному судочинстві. *Юридична наука*. 2020. № 8. С. 190-195.
22. Міністерство охорони здоров'я України. Стандарти медичної допомоги «Коронавірусна хвороба (COVID-19)». Київ, 2024.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025